

กระบวนการมีส่วนร่วมของนักเรียนมัธยมปลายเพื่อสร้างการรู้เท่าทัน
ความรุนแรงในสื่อและการเล่าเรื่องตามแนววารสารศาสตร์เชิงข้อมูล
Participatory Process of Upper Secondary Students Toward
Creating Awareness of Violent Contents in Media and
Storytelling by Way of Data Journalism

สุทธนอม รอดสว่าง¹, ชันญสรา อรนพ ณ อยุธยา² และ การดา ร่วมพุ่ม³
Sudthanom Rodsawang¹, Chanansara Oranop na Ayutthaya² and
Karada Ruampum³

หลักสูตรสื่อดิจิทัลและการสร้างสรรค์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพฯ 10210¹

คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) กรุงเทพฯ 10240²

หลักสูตรภาพยนตร์และสื่อดิจิทัล คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพฯ 10210³

Department of Digital Media and Creation, Faculty of Communication Arts, Bangkok 10210 Thailand¹

Graduate School of Communication Arts and Management Innovation, NIDA., Bangkok 10240 Thailand²

Department of Film and Digital Media, Faculty of Communication Arts, Bangkok 10210 Thailand³

*Corresponding Author E-mail: karada.rua@dpu.ac.th

(Received: January 15, 2022; Revised: May 22, 2022; Accepted: June 9, 2022)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการเล่าเรื่องตามแนววารสารศาสตร์เชิงข้อมูลกับความรู้เท่าทันเนื้อหาความรุนแรงในสื่อของนักเรียนมัธยมปลาย โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งมีกระบวนการแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงก่อนการปฏิบัติ (Pre - Action Phase) และช่วงหลังการปฏิบัติ (Post - Action Phase)

ช่วงก่อนการปฏิบัติ (Pre - Action Phase) ดำเนินการด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาและวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงโดยเฉพาะในเนื้อหาสื่อ และเกี่ยวกับวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ การร่างหลักสูตรการอบรม “Young Data

Journalists สร้างเยาวชน สร้างนวัตกรรมสื่อ เพื่อสร้างความตระหนักและรู้เท่าทัน ความรุนแรงในกลุ่มเยาวชน” และจัดการอบรมดังกล่าว สำหรับช่วงหลังการปฏิบัติ (Post - Action Phase) ดำเนินการภายหลังจากกลุ่มเป้าหมายผ่านกระบวนการ อบรมแล้วเพื่อสำรวจ ตรวจสอบผลจากการปฏิบัติ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสนทนากลุ่มและการวิเคราะห์ภาพ เสียง และข้อความที่ปรากฏ ในสื่อต้นแบบที่ผู้เข้าร่วมการอบรมได้ผลิตขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่ใช้แนวคิดวารสารศาสตร์ เชิงข้อมูลมาเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบหลักสูตร ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมาย มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่มีพื้นฐานจากการใช้ข้อมูลเป็นฐานใน การเล่าเรื่อง เพื่อสื่อสารประเด็นความรุนแรงให้กลุ่มเยาวชนและคนในสังคม รับทราบปัญหา และเสนอแนวทางแก้ไขควบคู่กันไป ก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะ การรู้เท่าทันสื่อ ไม่ว่าจะเป็นการคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือการคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์และผลิตสื่อด้วยความตระหนักถึงผลของความรุนแรงในเนื้อหาสื่อ ที่จะมีต่อกลุ่มผู้รับสาร นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมโครงการได้ตระหนักถึงปัญหาความรุนแรง ระหว่างการเก็บข้อมูล คัดเลือกข้อมูล และผลิตสื่อวารสารศาสตร์ข้อมูล (Data Journalism) สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการนี้มีผลในกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม (Social Change Process) กล่าวคือในทุกกระบวนการอบรมและการผลิตสื่อเป็น กิจกรรมที่ออกแบบให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้เรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรง กลุ่มเป้าหมายได้ตระหนักถึงปัญหาความรุนแรง ทั้งในฐานะผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำ ผู้เห็นเหตุการณ์ และยกระดับให้กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมโครงการเป็นผู้ผลิตสื่อ ลดความรุนแรง

คำสำคัญ: วารสารศาสตร์เชิงข้อมูล, ความรุนแรงในเยาวชน, การรู้เท่าทันสื่อ, กระบวนการมีส่วนร่วม

Abstract

This research paper, aiming to study the participatory process of upper secondary students in storytelling by way of data journalism and awareness of violent contents in media, is action research consisting of two phrases: pre-action and post-action.

The pre-action phase is qualitative research involving a study and analysis of literature on violence with special attention to media contents as well as to data journalism and in-depth interviews with qualified persons. It also includes developing and organizing a training program on “Young Data Journalists: youth development and media innovations to create media literacy and awareness of violence in young people”. The post-action phase, on the other hand, starts when the target groups have undergone the training process. It aims to investigate the outcome of the practicum, adopting the qualitative research approach consisting of focus groups and analysis of images, voices, and texts that appear in the media prototypes developed by the participants.

The finding shows that the training curriculum adopting the principles of data journalism and the organization of the workshop enable the target groups to participate in the production of creative media based on the application of data to storytelling. The aims are to communicate issues of violence to youth and people in society so that they have greater awareness of the problems and to propose possible solutions at the same time. Through this process, they will develop greater media literacy through critical thinking and reasoning skills. Creative thinking and media production based on greater awareness of the consequences of violence in media contents will have an impact on the target audience. In addition, the participants are aware of the problems of violence between data collection, data selection

and production of data journalism, thus reflecting how this approach has an impact on the social change process. In other words, every training process and media production involves activities designed to enable the participants to become aware of the problems of violence as perpetrators, victims and witnesses, thereby raising their abilities as producers of media able to decrease violence.

Keywords: Data Journalism, Violence in Young People, Media Literacy, Participatory Process

บทนำ

ความรุนแรงในสื่อ เป็นปรากฏการณ์ในสังคมที่เป็นปัญหายาวนาน และหลายฝ่ายก็ให้ความสนใจเพื่อหาทางลดความรุนแรงที่ปรากฏในสื่อ ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ นักวิชาการแขนงต่าง ๆ หน่วยงานเอกชน หน่วยงานรัฐ ในระดับนโยบาย โดยความรุนแรงที่ปรากฏในสื่ออันเป็นที่กังวลนั้น ประกอบด้วย ความรุนแรงในความหมายแบบแคบ คือ ความรุนแรงทางตรงที่มองเห็นได้ชัดเจน เป็นการกระทำต่อชีวิตและร่างกายของมนุษย์ต่อมนุษย์ เช่น การโบยตี การทำร้าย ร่างกาย การฆ่า และความรุนแรงในความหมายแบบกว้าง เช่น ความรุนแรงที่เกิดจากระบบหรือโครงสร้างของสังคม (วิไลวรรณ จงวิไลเกษม, 2560) รวมถึง ความรุนแรงที่เกิดจากการแสดงออกทางวาจาที่ก้าวร้าวรุนแรงต่อจิตใจ เช่น การด่าทอ ดูถูกเหยียดหยาม การแพร่กระจายข่าวลือ การกีดกันหรือแบ่งแยกผู้อื่นออกจากสังคม การข่มขู่ เป็นต้น (Scharrer, 2018)

สำหรับในประเทศไทย งานวิชาการหลายชิ้นที่แสดงหลักฐานของปัญหาความรุนแรงที่ปรากฏในสื่อของไทย อาทิ การนำเสนอข่าวอาชญากรรมที่สื่อหนังสือพิมพ์เน้นที่เหตุการณ์ความรุนแรงทั้งการพาดหัวข่าวและภาพข่าว ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงในสถานะผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำ (เพ็ญภา คล้ายสิงห์โต, 2554) การนำเสนอข่าวการกระทำความรุนแรงที่ผลิตซ้ำอคติทางเพศ เช่น ข่าวการล่วงละเมิดทางเพศ ข่าวความรุนแรงในครอบครัว ที่เน้นนำเสนอสาเหตุในการกระทำความรุนแรงว่ามาจากเหยื่อซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง (สำนักข่าว

อิสรา, 2555) การนำเสนอข่าวในประเด็นเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงทางกาย จิตใจ อารมณ์หรือการถูกทอดทิ้งโดยในสื่อออนไลน์นั้นมีการนำเสนอเนื้อหาและภาพข่าวที่ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กสูงเป็นอันดับหนึ่งอันเป็นการสร้างความเจ็บปวดให้เด็กที่ตกเป็นข่าว และผลิตซ้ำความเจ็บปวดกับคนใกล้ชิดกับเด็กด้วย (สุริวัลย์ บุตรชานนท์, 2561) รวมถึง การนำเสนอในรายการโทรทัศน์ประเภทเกมโชว์ที่มีเนื้อหาที่ปรากฏความรุนแรงทั้งความรุนแรงด้านภาษา เช่น พูดส่อเสียด คำด่า คำหยาบคาย ความรุนแรงด้านร่างกาย เช่น การตีศีรษะ การกระชากผม และความรุนแรงด้านเพศ เช่น การลวนลาม การพูดเชิงลามกอนาจาร (ยศนันท์ แก้วโกมลมาลย์, 2561)

การเปิดรับเนื้อหาความรุนแรงที่ปรากฏในสื่อที่มีการศึกษาถึงผลกระทบว่ามีผลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมการเล่นแบบในกลุ่มเด็กและเยาวชน (วิไลวรรณ จงวิไลเกษม, 2560) และความรุนแรงในสื่อมีผลในการเสริมสร้างความก้าวร้าว รุนแรง โดยเป็นแรงเสริมต่อการใช้ความก้าวร้าว รุนแรงที่มีอยู่แล้วของผู้รับสารในกลุ่มเด็กและเยาวชน (“สื่อและความรุนแรง”, 2564)

อีกทั้ง เมื่อมองมิติของความรุนแรงทางวัฒนธรรม ความรุนแรงที่ถูกนำเสนอในสื่อก็ส่งผลต่อเจตคติของคนในสังคมได้ อาทิ ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ การลงโทษด้วยความรุนแรงและการแก้แค้นต่อเหยื่อที่เป็นคนเลวเป็นสิ่งที่น่าเชิดชู ความซาบซึ้งต่อความรุนแรง เป็นต้น (Scharrer, 2018)

ดังนั้น การแสวงหาทางออกหรือวิธีแก้ไขปัญหาของปรากฏการณ์นี้ด้วยวิธีการใหม่ ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากไม่มีวิธีการใหม่ ๆ แล้ว ภาวะของปัญหาความรุนแรงในสื่อและความเชื่อมโยงต่อพฤติกรรมและเจตคติของคนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน ก็ยังคงวนเวียนอย่างที่เป็นมา

ในแวดวงวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน แนวคิดเรื่องวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล (Data Journalism) เริ่มใช้กันอย่างแพร่หลายตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010 เป็นกระบวนการรายงานข่าวโดยใช้ข้อมูลเป็นหลัก เริ่มต้นจากการค้นหาเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ตรวจสอบจัดระบบใหม่ และแปรรูปข้อมูลเพื่อนำเสนอไปยังผู้รับสารในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ทั้งนี้ วารสารศาสตร์เชิงข้อมูลสามารถสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับงานข่าว ข่าวที่ได้จากกระบวนการวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลเป็นที่ต้องการของผู้รับสาร คงความสดใหม่ได้นาน สร้างความแตกต่างให้องค์กรสื่อ

จากคู่แข่ง และเป็นโอกาสเพิ่มแหล่งรายได้ใหม่ให้กับองค์กรสื่อได้ นอกจากนี้ยังทำให้นักข่าวเป็นผู้ที่เล่าเรื่องราวให้ผู้รับสารเห็นถึงมุมมองใหม่ ๆ เห็นความเชื่อมโยงของข้อมูลต่าง ๆ เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวที่มีพัฒนาการของข่าวและข้อมูล (เอกพล เจริญถาวร, 2559)

การทำข่าวโดยการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ในกระบวนการวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล จะทำให้สื่อมวลชนมองเห็น “โครงร่างของเรื่อง” และมองเหตุการณ์ข่าวด้วย “เลนส์ใหม่” (Gray, Chambers & Bounegru, 2012) กล่าวคือ วาระในการนำเสนอข่าวจะไม่ตอกย้ำอยู่ที่เรื่องเดิม ๆ อาทิ ความรุนแรงของเหตุการณ์ ผู้กระทำ เหตุที่ถูกระทำ แต่อาจช่วยให้สามารถมองข้อมูลและเล่าเรื่องในมุมที่ไม่เน้น “ความรุนแรง” ดังนั้น การใช้กระบวนการวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลจึงอาจเป็นหนึ่งในวิธีการใหม่ที่จะลดปัญหาความรุนแรงในสื่อได้

นอกจากนี้ แนวคิดวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเด็กและเยาวชนควรได้เรียนรู้ 4 ทักษะสำคัญที่เรียกว่า The 4C's of 21st Century Skills ประกอบด้วย 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) 2) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) 3) การทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) และ 4) การสื่อสาร (Communication) ซึ่งนอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียนแล้ว การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเผชิญกับสถานการณ์จริงภายนอกห้องเรียน โดยมีนักวิชาการและนักวิชาชีพให้คำแนะนำ นับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า และเป็นทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนและการทำงานในอนาคตได้

ดังนั้น ผู้วิจัยใช้แนวคิดวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล มาใช้ในการออกแบบกระบวนการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้และกระบวนการมีส่วนร่วมแก่เยาวชนกลุ่มเป้าหมายผ่านกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีโจทย์สำคัญคือการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อสร้างการรู้เท่าทันความรุนแรง ใช้หลักการของวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านรูปแบบการเล่าเรื่องและเนื้อหาเพื่อลดความรุนแรงร่วมกันในกลุ่มเยาวชน

ผู้วิจัยมีความเชื่อเบื้องต้นว่าภายใต้กระบวนการผลิตสื่อตามแนวคิดวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล จะทำให้เยาวชนกลุ่มเป้าหมายได้ค้นคว้าหาข้อมูลเอง

เห็นปัญหาด้วยตนเอง ได้ฝึกคิดและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เท่าทันความรุนแรงที่มีอยู่รอบตัว มองเห็นปัญหา สามารถวิเคราะห์ ประเมินค่า และส่งต่อความเข้าใจที่ถูกต้องไปยังผู้อื่นได้ ท้ายที่สุด “ข้อมูลเชิงลึกที่ครบถ้วน กระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมี วิจารณญาณ และการเล่าเรื่องที่เหมาะสม” จะนำเยาวชนเหล่านี้ไปสู่การเป็นเยาวชน มีศักยภาพในการเป็นผู้สื่อสารเพื่อสร้างความตระหนักรู้และเท่าทันความรุนแรง ได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการเล่าเรื่องตามแนววารสารศาสตร์เชิงข้อมูลกับความรู้เท่าทันเนื้อหาความรุนแรงในสื่อของนักเรียนมัธยมปลาย

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

ความรุนแรง หมายถึง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเยาวชนทั้งในพื้นที่ทางกายภาพ ได้แก่ ความรุนแรงทางกาย ความรุนแรงทางวาจา และความรุนแรงในพื้นที่สื่อที่เยาวชนเปิดรับ ซึ่งเชื่อมโยงกันทั้งสองพื้นที่

วารสารศาสตร์เชิงข้อมูล หมายถึง กระบวนการจัดการข้อมูล การรวบรวม การแจกแจงประเภท การวิเคราะห์เชิงปริมาณ การเปรียบเทียบ การต่อเชื่อม แล้วสื่อสารด้วยการเล่าเรื่องที่ใช้เทคนิคของทัศนนิเทศ (Visual Communication) มาเป็นองค์ประกอบหลัก

กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตสื่อของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตสื่อตามแนววารสารศาสตร์เชิงข้อมูล ได้แก่ การทำความเข้าใจปัญหา การรวบรวม คัดกรองและวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปข้อมูลเป็นภาพ การเล่าเรื่อง และการผลิตสื่อ

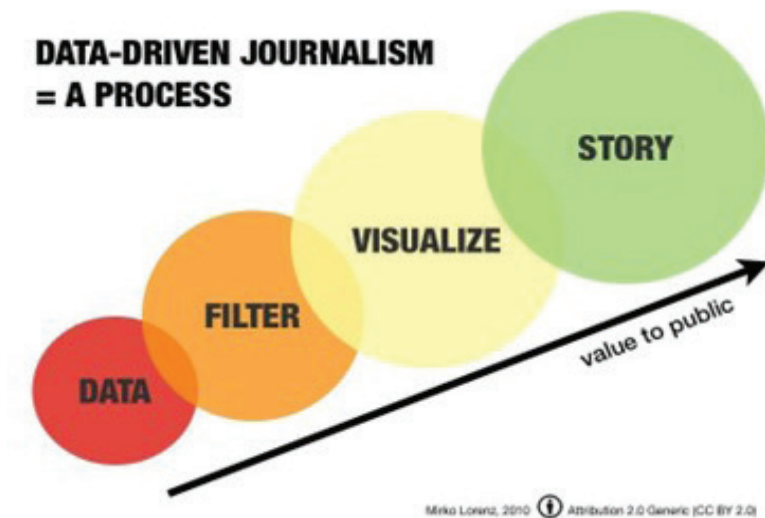
ความรู้เท่าทันเนื้อหาความรุนแรงในสื่อ หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึง เข้าใจ วิเคราะห์ และตระหนักถึงความรุนแรงที่แฝงในเนื้อหาสื่อ รวมถึงมีความสามารถในการสร้างสรรค์และเผยแพร่สื่อด้วยความตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากเนื้อหาในสื่อที่มีความรุนแรงต่อตนเอง คนรอบข้างและสังคม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยใช้แนวคิดสำคัญที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรอบรมและการออกแบบกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย

1) แนวคิดวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล พอล แบริดชอว์ (Paul Bradshaw) อธิบายว่า วารสารศาสตร์เชิงข้อมูลต่างจากการนำเสนอข่าวแบบทั่วไปโดยการใช้ทักษะการสื่อข่าวแบบดั้งเดิมผสมผสานกับความสามารถในการเล่าเรื่องยากและซับซ้อนด้วยการใช้ข้อมูลดิจิทัลที่มีอยู่มากมาย หลากหลาย ข้อมูลนั้นไม่มีวันหมด ครอบคลุมที่ผู้สื่อข่าวยังเดินทางหาข้อมูล ซึ่งแหล่งข้อมูลมีอยู่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน (จิระประภา กุลโชติ, 2562)

เมร์โก ลอเรนซ์ (Mirko, 2010) ได้นำเสนอว่าวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลนั้นมีลักษณะเป็นกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูล (Data) การกรองข้อมูล (Filter) การทำให้เป็นภาพ (Visualize) และ การเล่าเรื่องให้น่าสนใจ (Story) ดังรูป 1

รูป 1 กระบวนการวารสารศาสตร์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ นำแนวคิดวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการอบรม เพื่อพัฒนาทักษะให้นักเรียนมัธยมที่เข้ารับการอบรมสามารถนำไปปรับใช้ในกระบวนการผลิตสื่อของตนเอง โดยผู้วิจัยเชื่อว่าการรู้เท่าทันความรุนแรงจะเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการผลิตสื่อที่ใช้กระบวนการวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลเป็นฐาน เนื่องจากผู้รับการอบรมจะได้ผ่านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถถ่วงถ่วงข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนสังเคราะห์เพื่อนำเสนอในรูปแบบของการเล่าเรื่องอย่างสร้างสรรค์

2) แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ทั้งนี้ UNESCO ได้ระบุไว้ในยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านสื่อสารมวลชน ภายใต้กรอบแนวคิด เรื่อง “การส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกและการสร้างเสริมสมรรถภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน” (พรทิพย์ เย็นจะบก, 2552)

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากระทรวงศึกษาธิการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2560) สรุปว่า การรู้เท่าทันสื่อเป็นการใช้สื่ออย่างรู้ตัวและตื่นตัว โดยผู้รับสารสามารถตีความ วิเคราะห์ แยกแยะ เนื้อหาสาระของสื่อ ได้ตอบโต้ได้อย่างมีสติรู้ตัว อีกทั้งแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม เข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร เข้าถึงสื่อที่หลากหลาย และมีคุณภาพ และสามารถที่จะใช้ประโยชน์จากสื่อ โดยมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาสื่อต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

ทั้งนี้ รายงาน Learning for the 21st Century ระบุว่าทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานและใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 มีความเกี่ยวข้องกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ได้แก่ ทักษะการเข้าถึง ทักษะการวิเคราะห์ ทักษะการประเมินสื่อ ทักษะการสร้างสรรค์ และทักษะการมีส่วนร่วม (Center for Media Literacy, 2008 อ้างใน ปกรณ์ ประจันบาน และอนุชา กอนพวง, 2559)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อข้างต้นมาปรับใช้กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ โดยบูรณาการร่วมกับกระบวนการวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล และใช้ประเด็นเนื้อหาด้านความรุนแรงเป็นโจทย์ของการผลิตสื่อ เพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการรู้เท่าทันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนภายใต้การมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตสื่อทุกขั้นตอน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีกระบวนการแบ่งเป็น 2 ช่วงตามโมเดลของ Lim (2007 อ้างถึงใน วรรณดี สุทธิรากร, 2556) ได้แก่ ช่วงก่อนการปฏิบัติ (Pre - Action Phase) และ ช่วงหลังการปฏิบัติ (Post - Action Phase) โดยแต่ละช่วงมีวิธีการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้ ดังนี้

ช่วงก่อนการปฏิบัติ (Pre - Action Phase) ดำเนินการด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการระบุปัญหา การทำความเข้าใจปัญหา และการสร้างกลยุทธ์และนำไปปฏิบัติ ประกอบด้วย การทบทวนเอกสาร โดยดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงโดยเฉพาะในเนื้อหาสื่อ และเกี่ยวกับวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล ทั้งในฐานข้อมูลไทยและต่างประเทศที่เข้าถึงได้ แล้วจึงยกร่างหลักสูตรการอบรม “Young Data Journalists สร้างเยาวชน สร้างนวัตกรรมสื่อเพื่อสร้างความตระหนักและรู้เท่าทันความรุนแรงในกลุ่มเยาวชน” จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อระดมความคิดเห็นในการปรับปรุงร่างหลักสูตรการอบรมดังกล่าว โดยคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ มีความรู้และประสบการณ์ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิทยาศาสตร์ข้อมูล 2) ด้านวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล และ 3) ด้านจิตวิทยาเด็กและวัยรุ่น จำนวนทั้งสิ้น 7 คน โดยใช้เครื่องมือแบบคำถามสัมภาษณ์ที่มุ่งเน้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้วิจารณ์ร่างหลักสูตรฯ ทั้งประเด็นสาระการเรียนรู้ และวิธีการ ขั้นตอนการอบรม จากนั้นผู้วิจัยนำข้อสังเกตและคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรอบรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชน แล้วจึงดำเนินการตามแผนที่วางไว้

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ที่เข้าร่วมการอบรม คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยจัดทำจดหมายเชิญไปยังผู้บริหารของโรงเรียนเพื่อรับสมัครนักเรียนโรงเรียนละ 1 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน โดยสมาชิกในกลุ่มต้องประกอบด้วยผู้มีคุณลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านวิทยาการคำนวณ (Computing Science) 2 คน ด้านการถ่ายภาพ ถ่ายวิดีโอ และตัดต่อคลิป 2 คน และด้านความเป็นผู้นำ 1 คน ทั้งนี้ ได้รับการตอบรับเข้าร่วมเป็นโรงเรียนนำร่องจำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวิสุทธิศ โรงเรียนมัธยมสุวิทย์เสรีอนุสรณ์ โรงเรียนมัธยม

บ้านบางกะปิ โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์ และโรงเรียนมัธยมปทุมมาวาส รวมจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 25 คน

ช่วงหลังการปฏิบัติ (Post - Action Phase) ดำเนินการภายหลังจากกลุ่มเป้าหมายผ่านกระบวนการอบรมแล้วเพื่อสำรวจ ตรวจสอบผลจากการปฏิบัติ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสนทนากลุ่มและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มประกอบด้วย เยาวชนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการอบรมทั้ง 25 คน โดยผู้วิจัยได้จัดทำแนวคำถามเพื่อเป็นเครื่องมือในการวิจัยและใช้ในการสนทนากลุ่มเพื่อถอดบทเรียนหลังร่วมโครงการอบรม โดยกำหนดประเด็นที่ต้องการประเมินและแนวคำถาม ประกอบด้วย

1. ความรู้ความเข้าใจรูปแบบและกระบวนการเล่าเรื่องของวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล (เปรียบเทียบกับกระบวนการเล่าเรื่องแบบที่เคยทำมา)

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตสื่อตามแนวทางวารสารศาสตร์ข้อมูลในทุกขั้นตอนเพื่อการผลิตสื่อสร้างสรรค์ในโครงการว่าทำให้นักเรียนตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงมากน้อยอย่างไร

3. การรับรู้ต่อตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองก่อน และ หลังเข้าร่วมโครงการ เกี่ยวกับ ความรุนแรงในกลุ่มเยาวชน และการรู้เท่าทันเนื้อหาความรุนแรงในสื่อ

ส่วนการวิเคราะห์เนื้อหานั้น ดำเนินการวิเคราะห์ภาพ เสียง และข้อความที่ปรากฏในสื่อต้นแบบที่เยาวชนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการอบรมได้ผลิตขึ้นเป็นคลิปวิดีโอจำนวน 5 ชิ้นงาน โดยวิเคราะห์วิธีการนำเสนอเกี่ยวกับความรุนแรงในสื่อว่ามีลักษณะการนำเสนอความรุนแรงทางวาจา ความรุนแรงทางร่างกายหรือไม่ อย่างไร เปรียบเทียบก่อนและหลังจากการนำเสนอและรับฟังคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัย

ช่วงก่อนการปฏิบัติ (Pre - Action Phase) ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ซึ่งประกอบไปด้วย การระบุและทำความเข้าใจเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเยาวชนกลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้งว่ามีประสบการณ์และมีปัญหาใดเกี่ยวกับความรุนแรงบ้าง จากนั้นจึงดำเนินการออกแบบหลักสูตรอบรม “Young Data Journalists สร้างเยาวชน สร้างนวัตกรรมสื่อ เพื่อสร้างความตระหนักและรู้เท่าทันความรุนแรงในกลุ่มเยาวชน” โดยมีแนวคิดวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลเป็นฐาน ด้วยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ผลการศึกษาโดยสังเขปดังนี้

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในกลุ่มเยาวชนพบว่า ความรุนแรงที่เด็กเยาวชนประสบนั้นมีทั้งความรุนแรงที่ทางร่างกาย เช่น การถูกเตะ ถีบ ต่อย ตบตี กระทบ และความรุนแรงที่เกิดจากการแสดงออกทางวาจาที่ก้าวร้าวรุนแรงต่อจิตใจ เช่น การด่าทอ ดูถูกเหยียดหยาม การแพร่กระจายข่าวลือ การกีดกันหรือแบ่งแยกผู้อื่นออกจากสังคม การข่มขู่ เป็นต้น รวมถึงความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนเปิดรับผ่านสื่อ อาทิ ข่าวอาชญากรรมที่สื่อหนังสือพิมพ์เน้นที่เหตุการณ์ความรุนแรงทั้งการพาดหัวข่าวและภาพข่าว ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงในสถานะผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำ ข่าวการกระทำความรุนแรงที่ผลิตซ้ำอคติทางเพศ เช่น ข่าวการล่วงละเมิดทางเพศ ข่าวความรุนแรงในครอบครัว ที่เน้นนำเสนอสาเหตุในการกระทำความรุนแรงว่ามาจากเหยื่อซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง รวมถึง การนำเสนอในรายการโทรทัศน์ประเภทเกมโชว์ที่มีเนื้อหาที่ปรากฏความรุนแรงทั้งความรุนแรงด้านภาษา เช่น พูดส่อเสียด คำด่า คำหยาบคาย ความรุนแรงด้านร่างกาย เช่น การตีศีรษะ การกระทบกหม และความรุนแรงด้านเพศ เช่น การลวนลาม การพูดเชิงลามกอนาจาร

กล่าวโดยสรุป คือ ประสบการณ์ความรุนแรงของเยาวชนไทยนั้นมีหลายรูปแบบทั้งความรุนแรงทางกาย ความรุนแรงทางวาจา และความรุนแรงที่ผลิตซ้ำผ่านสื่อที่เยาวชนเปิดรับ ซึ่งความรุนแรงทั้งในพื้นที่กายภาพกับพื้นที่นั้นมีความเชื่อมโยงกัน

นอกจากนี้ จากการศึกษาแนวคิดวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลเพื่อนำมา เป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบหลักสูตรอบรมที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ในการผลิตสื่อของเยาวชน ทำให้ผู้วิจัยมีสมมติฐานเบื้องต้นว่า ในการผลิตสื่อตาม กระบวนการวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลนั้น จะช่วยให้เยาวชนผู้ผลิตสื่อมีส่วนร่วม ในการค้นหาและเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในกลุ่มเยาวชน ซึ่งจะช่วย สร้างความเข้าใจและตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวอย่างลึกซึ้ง อันจะเป็น ประโยชน์ในการออกแบบโครงสร้างเนื้อหา (Worldbuilding) เพื่อพัฒนาให้เยาวชน รู้เท่าทันความรุนแรง รวมถึงเยาวชนผู้ผลิตสื่อจะได้ฝึกทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล และการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการผลิตสื่อ อันเป็นทักษะสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ อีกทั้ง เมื่อผลิตสื่อออกมาแล้วมีคนเอาไปใช้ทำประโยชน์ได้จริง หรือจุดประกายให้คนไปใช้ต่อก็จะเกิดการขยายผลและเกิดแรงกระเพื่อมในการ พัฒนาเยาวชนต่อไป

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน มีความคิดเห็นสอดคล้องกับสมมติฐานเบื้องต้นดังกล่าวและได้ตั้งข้อสังเกตหลาย ประการซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงหลักสูตรอบรมในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การผลิตสื่อวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลจำเป็นต้องมีทีมผู้ผลิตที่มีความสามารถแตกต่างกัน ได้แก่ คนที่ผลิตสื่อหรือคิดประเด็นได้ คนที่เขียนโค้ดหรือจัดการข้อมูลได้ คนที่ออกแบบงานออกแบบ จึงนำหลักการดังกล่าวมาเป็นคำแนะนำ ในการคัดเลือกเยาวชนแต่ละโรงเรียนที่จะเข้าร่วมโครงการ

2. กระบวนการวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลในขั้นการเข้าถึงข้อมูล และการกรองข้อมูล ควรมีการชี้แจงกับเยาวชนกลุ่มเป้าหมายว่าการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ ประสบการณ์ความรุนแรงนั้นเป็นเรื่องอ่อนไหวสำหรับผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรง และแนะนำให้ควรแนะนำให้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ แบบไม่ระบุตัวตน และระมัดระวังไม่ใช้คำถามที่อาจเป็นการซ้ำเติมความรุนแรงต่อผู้ตอบ รวมถึงเพิ่มเนื้อหาการอบรมเกี่ยวกับจริยธรรมในการผลิตสื่อด้วย

3. กระบวนการวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลในขั้นการทำให้เป็นภาพ และการเล่าเรื่องให้น่าสนใจ ควรมีการเพิ่มเครื่องมือ Data Art คือ การใช้การวาดภาพ รูปหรือของเล่นในการทำข้อมูลให้เป็นภาพ ซึ่งจะเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็น เยาวชน มากกว่าใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เท่านั้น

4. ปัญหาความรุนแรงในกลุ่มเยาวชนมีความแตกต่างกันระหว่างเยาวชนในวัยประถมศึกษา กับวัยมัธยมศึกษา ดังนั้น หากเยาวชนกลุ่มเป้าหมายซึ่งอยู่ในวัยมัธยมศึกษาจะต้องผลิตสื่อเพื่อกลุ่มผู้ชมที่เป็นวัยประถมศึกษา อาจต้องใช้ความพยายามอย่างมากที่จะทำความเข้าใจปัญหาอย่างถูกต้องและลึกซึ้ง จึงได้ปรับเปลี่ยนกลุ่มผู้ชมเป้าหมาย (Target Audience) ของโครงการเป็นกลุ่มเยาวชนวัยมัธยมศึกษาแทนวัยประถมศึกษา

ภายหลังการปรับปรุงหลักสูตรอบรม “Young Data Journalists สร้างเยาวชน สร้างนวัตกรรมสื่อ เพื่อสร้างความตระหนักและรู้เท่าทันความรุนแรงในกลุ่มเยาวชน” จากข้อเสนอแนะและข้อสังเกตจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรอบรมฯ มีองค์ประกอบของสาระการเรียนรู้ 6 หัวข้อ และมีการอบรมเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง รวมถึง กิจกรรมการนำเสนอต้นแบบสื่อเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 เป็นกิจกรรมที่ให้เยาวชนกลุ่มเป้าหมายได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และทำให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญในการลดความรุนแรง ในระดับรับรู้จากการฟังบรรยาย และในระดับปฏิสัมพันธ์อย่างมีส่วนร่วม จากการระดมสมองและฝึกปฏิบัติในกระบวนการขั้นต้นของวารสารศาสตร์ข้อมูล ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรงจากสิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน เพื่อการทำความเข้าใจปัญหาของกลุ่มเป้าหมายเชิงลึก ก่อนจะกำหนดประเด็นที่จะสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายว่าอะไรคือ “ปัญหาสำคัญ” และต้องการสื่อสารเพื่อให้เยาวชนช่วยกันลดความรุนแรงมากที่สุด รวมถึงให้มีทักษะในการผลิตสื่อแบบวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล โดยมีสาระการเรียนรู้ดังนี้

- 1) สภาพปัญหาและผลกระทบจากความรุนแรงในกลุ่มเยาวชน
- 2) กระบวนการวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลและแนะนำเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
- 3) เทคนิคการนำเสนอข้อมูลเชิงภาพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์และ Data Art

เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการอบรมครั้งที่ 1 เยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการมีเวลา 1 เดือนในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรงในประเด็นที่สนใจในกลุ่มสนใจ ในขั้นตอนนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการได้นำความรู้เกี่ยวกับการทำวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล

เบื้องต้น ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล ไปปฏิบัติจริง

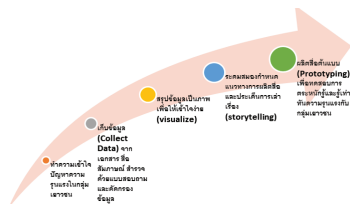
2. การอบรมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเป้าหมายมีทักษะในการเล่าเรื่องและการผลิตสื่ออย่างมีจริยธรรม มีสาระการเรียนรู้ ได้แก่

- 1) การเล่าเรื่องข้ามสื่อ
- 2) เทคนิคการตัดต่อ ลำดับภาพเพื่อเล่าข้อมูล
- 3) จริยธรรมสื่อ

นอกจากนี้ในการอบรมครั้งนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการนำข้อมูลที่รวบรวมและคัดกรองมาใช้ในการกำหนด มุมมองและสร้างไอเดีย (Ideation) เกี่ยวกับประเด็นปัญหาความรุนแรงที่ต้องการสื่อสาร และหลังจากนั้นจึงเริ่มผลิตต้นแบบสื่อเพื่อสื่อสารประเด็นความรุนแรงกับกลุ่มเยาวชน

3. กิจกรรมการนำเสนอต้นแบบสื่อเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเยาวชนที่เข้าร่วมการอบรม นำเสนอผลงานผลิตสื่อต่อผู้ทรงคุณวุฒิจากนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และนักวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ข้อมูล รวม 5 คน เพื่อรับคำแนะนำและนำไปปรับปรุงแก้ไขต้นแบบก่อนนำไปทดสอบกับกลุ่มผู้ชมที่เป็นเยาวชน

ทั้งนี้ การดำเนินการในหลักสูตรเน้นที่กระบวนการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ โดยใช้แนวทางวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลซึ่งเยาวชนกลุ่มเป้าหมายได้ฝึกปฏิบัติระหว่างอบรมและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อผลิตสื่อต้นแบบ ภายหลังจากอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยแต่ละขั้นตอนที่เยาวชนมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การทำความเข้าใจปัญหา การรวบรวม คัดกรองและวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปและแสดงข้อมูลเป็นภาพ การกำหนดประเด็นการเล่าเรื่อง และการผลิตสื่อต้นแบบ โดยก่อนที่จะนำไปทดสอบกับกลุ่มผู้ชม ดังรูป 2

รูป 2 กระบวนการผลิตสื่อเพื่อลดความรุนแรงโดยใช้ความรู้ด้านกระบวนการผลิตวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล

จากนั้น ช่วงหลังการปฏิบัติ (Post -Action Phase) ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การสำรวจตรวจว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อตามแนวทางวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลที่ดำเนินการจัดอบรมให้แก่เยาวชนกลุ่มเป้าหมายจำนวน 25 คน จาก 5 โรงเรียนตามที่วางแผนไว้แล้วนั้น เยาวชนกลุ่มเป้าหมายมีความสามารถในการรู้เท่าทันเนื้อหาความรุนแรงในสื่ออย่างไร โดยใช้การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่มเยาวชนกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตสื่อและการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพที่ปรากฏในสื่อที่เยาวชนกลุ่มเป้าหมายผลิตออกมา

เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการได้ผลิตผลงานสื่อตามกระบวนการวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลจำนวน 5 ชิ้น ที่สื่อสารประเด็นความรุนแรงในกลุ่มเยาวชน ประกอบด้วย ประเด็นความรุนแรงทางวาจา ได้แก่ การรังแกทางไซเบอร์ การบูลลี่เพศที่ 3 ปัญหาภาวะซึมเศร้าจากการถูกบูลลี่ และประเด็นความรุนแรงทางร่างกายในโรงเรียน ได้แก่ การทำร้ายร่างกายจากเพื่อนและรุ่นพี่ การทำร้ายร่างกายนักเรียนโดยครู โดยเยาวชนแต่ละกลุ่มได้ดำเนินการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่หลากหลาย อาทิ การสืบค้นและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ข่าว ข้อมูลในอินเทอร์เน็ต การสำรวจด้วยแบบสอบถามหรือสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ เยาวชนที่เคยมีประสบการณ์ ผู้ถูกระทำความรุนแรง ผู้ที่อยู่แวดล้อมกับเด็กและวัยรุ่น โดยเฉพาะ ครู เพื่อน พ่อแม่ และเยาวชนทั่วไป

ผลจากการสนทนากลุ่มกับเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดว่าการมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตสื่อตามแนวคิดวารสารศาสตร์ข้อมูลในแต่ละขั้นตอนช่วยให้มีการคิดอย่างเป็นระบบและได้ฝึกการคิดวิเคราะห์กับข้อมูลที่ได้มา โดยในขั้นตอนแรกของการรวบรวมและคัดกรองข้อมูลนั้น ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าการเริ่มต้นกระบวนการผลิตสื่อด้วยการเก็บข้อมูลจากบุคคลรอบตัวตรวจสอบ คัดกรองแล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงของกลุ่มเป้าหมายในเชิงลึกนั้น ช่วยทำให้เกิดความเข้าใจถึงรูปแบบความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับคนรอบตัวและตระหนักว่าปัญหาความรุนแรงเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวมาก ผู้ให้ข้อมูลบางคนกล่าวว่า ระหว่างกระบวนการผลิตสื่อทำให้ได้นึกถึงประสบการณ์ของตัวเองที่เคยกระทำความรุนแรงในอดีตกับเพื่อน ๆ และสะท้อนว่ารู้สึกผิดที่กระทำเช่นนั้น ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนก็มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจคนที่ถูกระทำความรุนแรงมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่า

กระบวนการผลิตสื่อวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลที่เริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจเชิงลึกถึงปัญหาความรุนแรงของกลุ่มเป้าหมายผ่านข้อมูล (Empathizing With Data) ด้วยการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยตัวเอานี้ทำให้เยาวชนผู้ผลิตสื่อเกิดความเข้าใจปัญหาความรุนแรงในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ลึกซึ้งมากกว่าเดิม เพราะได้เห็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นคนจำนวนมาก รวมถึงสถิติต่าง ๆ ที่สืบค้นได้จากหน่วยงานต่าง ๆ นำไปสู่การคิดประเด็นการสื่อสารในสื่อที่ผลิตจึงมีการเชื่อมโยงมุมมองของตัวเองที่มีอยู่เดิมกับมุมมองที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนเยาวชนด้วยกัน ครูอาจารย์ สื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ต่าง ๆ

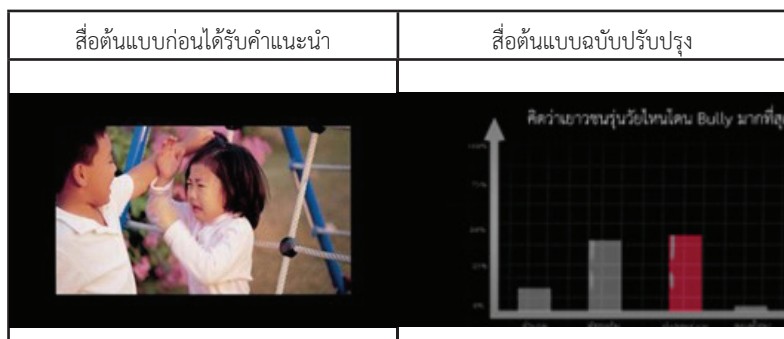
นอกจากนี้ ผลจากการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมของตนเองก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล นักเรียนบางคนสะท้อนว่าจากการมีส่วนร่วมในการอบรมแต่ละขั้นตอนตามลำดับ พบว่า ตนเองเกิดการตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงที่อยู่รอบตัวมากขึ้น และมีบางส่วนที่บอกว่ารู้สึกผิดที่เคยกระทำรุนแรงกับเพื่อนและคนรอบข้าง เช่น ตนที่เป็นรุ่นพี่และเคยบังคับใช้อำนาจกับรุ่นน้อง เกิดความตระหนักว่าเขาไม่สมควรทำพฤติกรรมดังกล่าว นักเรียนบางคนที่เคยเพิกเฉยต่อความรุนแรงในครอบครัวก็ลุกขึ้นมาบอกกล่าวให้ข้อมูลกับผู้ปกครอง ทักท้วงเมื่อพ่อแม่เกิดการทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรงทางวาจา บางส่วนก็กล้าที่จะทักท้วงเพื่อนหรือรุ่นพี่รุ่นน้องในโรงเรียนเมื่อมีการบูลลี่หรือกลั่นแกล้งรังแกกัน เป็นต้น นอกจากนี้ จากความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและเอาใจเขามาใส่ใจเราที่เกิดขึ้น บางคนจึงมีความตั้งใจจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยมีความพยายามลดและเลี่ยงการใช้ความรุนแรงทั้งทางกายและทางวาจาต่อผู้อื่น

ส่วนผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาในสื่อที่ผู้เข้าร่วมโครงการผลิตภายหลังจบกระบวนการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลทุกขั้นตอน พบว่า ในการผลิตสื่อและนำเสนอครั้งแรกนั้น แม้ว่าผลงานจะมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักถึงปัญหาเรื่องความรุนแรงในสังคม แต่ผลงานบางกลุ่มยังคงมีภาพที่สะท้อนความรุนแรงอยู่ แต่เมื่อได้นำเสนอสื่อต้นแบบและได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนั้น ผู้เข้าร่วมโครงการตระหนักรู้ถึงเนื้อหาที่แฝงความรุนแรงในสื่อ และได้ปรับเปลี่ยนวิธีการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความรุนแรงในการผลิตสื่อ โดยหลีกเลี่ยงการผลิตซ้ำภาพความรุนแรงในสื่อและหันมาเลือกใช้ภาพอินโฟกราฟิกหรือวิธีการ

เล่าเรื่องแบบอื่นมาอธิบายแทน เพื่อการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความรุนแรงโดยไม่ให้มีภาพความรุนแรงปรากฏในสื่อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างการปรับแก้วิธีการเล่าเรื่องโดยไม่ให้มีภาพความรุนแรงปรากฏในสื่อของผู้เข้าร่วมโครงการ

1. การเลือกใช้แผนภูมิ กราฟ นำเสนอข้อมูลแทนการนำเสนอภาพความรุนแรง

รูป 3 การปรับเปลี่ยนภาพโดยใช้กราฟนำเสนอข้อมูลแทนภาพความรุนแรง

2. การเล่าเรื่องใหม่ โดยเปลี่ยนจากภาพที่เห็นครูทำโทษด้วยการตีหลัง เป็นภาพการทำโทษโดยให้ออกกำลังกาย เช่น กระโดดตบแทน

รูป 4 การปรับเปลี่ยนภาพความรุนแรงโดยใช้วิธีเล่าเรื่องใหม่

3. การใช้เทคนิคเบลอภาพเพื่อนที่เป็นเพศที่ 3 แทนการนำเสนอภาพที่เห็นหน้าเพื่อนชัดเจน เพื่อลดการ Bully หรือเหยียดเพศที่ 3 ในโรงเรียน

รูป 5 การปรับเปลี่ยนภาพความรุนแรงโดยการเบลอภาพ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการตามหลักสูตรอบรม “Young Data Journalists สร้างเยาวชน สร้างนวัตกรรมสื่อเพื่อสร้างความตระหนักและรู้เท่าทันความรุนแรงในกลุ่มเยาวชน” อันเป็นกระบวนการที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อเพื่อลดความรุนแรงที่พัฒนาต่อแปลงจากกระบวนการผลิตสื่อแบบวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล (Data Journalism) และกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ให้เหมาะกับการผลิตสื่อเพื่อให้เยาวชนรู้เท่าทันความรุนแรงในสื่อ พบว่า ทุกขั้นตอนของกระบวนการในการสื่อสารและการมีส่วนร่วมในการการอบรมสะท้อนให้เห็นการออกแบบโครงสร้างเนื้อหาที่เน้นกระบวนการในการสื่อสารให้เยาวชนรู้เท่าทันความรุนแรงผ่านขั้นตอนของวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล

กระบวนการของการจัดอบรมนี้ถือเป็นนวัตกรรมสื่อในมิติด้านนวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) ตามที่ Francis & Bessant (2005) ได้นิยามนวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) ไว้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตและเผยแพร่ และกระบวนการทำงานขององค์กร ซึ่งกระบวนการผลิตสื่อและกระบวนการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการของงานวิจัยนี้ มีการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนและกระบวนการทำงานโดยปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตสื่อแบบเดิมให้เป็นการผลิตสื่อแบบวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล เป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่ในการผลิตสื่อ

เพื่อไปถึงแก่นของการรู้เท่าทันความรุนแรง และเห็นแนวทางการลดแก้ปัญหาความรุนแรงทั้งในตัวยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการที่เป็นผู้ผลิตสื่อเอง โดยดึงเรื่องใกล้ตัวที่พบเห็นและมีประสบการณ์ร่วมมานำเสนอ เน้นการสืบค้นข้อมูล การรวบรวมข้อมูล และการนำข้อมูลมาเป็นหลักในการคัดเลือกเชื่อมโยงประเด็น เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวทำให้ได้มุมมองใหม่ในการคิดประเด็นเนื้อหา อาจกล่าวได้ว่า ทั้งกระบวนการจัดอบรมตามหลักสูตรและกระบวนการผลิตสื่อของยาวชนตามแนววารสารศาสตร์เชิงข้อมูลนี้เป็นนวัตกรรมกระบวนการ เนื่องจากการจัดอบรมเช่นนี้สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมโครงการในทุกขั้นตอน และสะท้อนให้เห็นกระบวนการในการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ที่รู้เท่าทันความรุนแรงและเป็นส่วนหนึ่งของการลดความรุนแรงด้วยการผลิตสื่อสร้างสรรค์

ภายใต้กระบวนการของการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวข้างต้น ยาวชนกลุ่มเป้าหมายได้มีประสบการณ์ร่วมกันในการพัฒนารูปแบบการเล่าเรื่องและเนื้อหาในรูปแบบใหม่จากกระบวนการผลิตสื่อวารสารศาสตร์ข้อมูล (Data Journalism) ในประเด็นความรุนแรงในกลุ่มยาวชนและผลิตผลงานสื่อออกจำนวน 5 ชิ้นงาน โดยเริ่มต้นตั้งแต่การกำหนดประเด็นเนื้อหาและรูปแบบของการเล่าเรื่องเพื่อลดความรุนแรง โดยผู้เข้าร่วมโครงการจะเริ่มต้นด้วยคำถามว่าต้องการรู้เรื่องอะไร เช่น ประเภทของความรุนแรง หลังจากนั้นให้ผู้เข้าร่วมโครงการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทความรุนแรงที่เคยพบ หารูปแบบ (Patterns) และพยายามทำความเข้าใจข้อมูล เพื่อจัดกลุ่มข้อมูล แบ่งประเภท นับจำนวน และนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเรื่องหลักที่จะเล่า

ผลจากการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของยาวชนในการอบรมและการผลิตสื่อตามแนววารสารศาสตร์เชิงข้อมูล โดยเริ่มต้นตั้งแต่การกำหนดประเด็นเนื้อหาและรูปแบบของการเล่าเรื่องเพื่อลดความรุนแรง เก็บรวบรวมข้อมูลประเภทความรุนแรงที่เคยพบ หารูปแบบ (Patterns) และพยายามทำความเข้าใจข้อมูล เพื่อจัดกลุ่มข้อมูล แบ่งประเภท นับจำนวน และนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเรื่องหลักที่จะเล่า นั้น ทำให้เกิดรูปแบบของการเล่าเรื่องและเนื้อหาในมุมมองใหม่ที่สื่อสารประเด็นความรุนแรง ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นนวัตกรรมด้านเนื้อหา (Content Innovation) ที่ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้ตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงระหว่างการเก็บข้อมูล คัดเลือกข้อมูล และได้คิดวิเคราะห์อย่างเต็มที่ สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการนี้มีผลในเชิงสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการ

เปลี่ยนแปลงสังคม (Social Change Process) กล่าวคือในทุกกระบวนการอบรม และการผลิตสื่อเป็นกิจกรรมที่ออกแบบให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้เรียนรู้เกี่ยวกับปัญหา ความรุนแรง กลุ่มเป้าหมายได้ตระหนักถึงปัญหาความรุนแรง ทั้งในฐานะผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำ ผู้เห็นเหตุการณ์ และยกระดับให้กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมโครงการเป็นผู้ผลิตสื่อ ลดความรุนแรง ซึ่งได้คิดและลงมือทำว่าจะนำเสนอเนื้อหาให้ผู้ชมตระหนักและ รู้เท่าทันความรุนแรงอย่างไร โดยตระหนักว่าปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเยาวชน เป็นปัญหาที่ไม่ควรมองข้าม

นอกเหนือไปจากการตระหนักเกี่ยวกับความรุนแรงที่มาจากกระบวนการ ข้างต้น เยาวชนกลุ่มเป้าหมายยังได้สะท้อนถึงความตั้งใจที่จะรู้จักเอาใจเขา มาใส่ใจเรามากขึ้น และตั้งใจลดและเลี่ยงการใช้ความรุนแรงทั้งทางกายและ ทางวาจาหลังจากร่วมโครงการนี้

กระบวนการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อตามแนววารสารศาสตร์เชิงข้อมูล กับการรู้เท่าทันเนื้อหาความรุนแรงในสื่อของเยาวชนภายใต้กระบวนการสร้างสรรค์ สื่อต้นแบบตามแนววารสารศาสตร์เชิงข้อมูล ส่งผลให้เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรม ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง โดยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรุนแรงมากขึ้น อันเกิดจากการเรียนรู้ผ่าน กระบวนการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อนำมาจัดทำคลิปที่ถือเป็นสื่อสร้างสรรค์ต้นแบบ อันเป็นผลผลิตเชิงรูปธรรมจากโครงการ การค้นคว้าหาข้อมูลดังกล่าวมีหลากหลาย รูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้อง การสำรวจความคิดเห็น การค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อการ รับรู้ของเยาวชน ไม่ใช่แค่รับรู้ข้อมูล หากแต่ได้สัมผัสโดยตรงกับความรู้สึกของผู้คน ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ด้วย

การที่เยาวชนที่ร่วมโครงการดำเนินการเก็บข้อมูลจำนวนมากที่ชี้ให้เห็น ปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงในสังคมในแง่มุมต่าง ๆ จากนั้นเข้าสู่กระบวนการ คัดกรองข้อมูล ในช่วงที่ต้องคัดกรองข้อมูลนั้นทำให้เยาวชนต้องคิดวิเคราะห์ แยกแยะ จัดหมวดหมู่ คัดสรรประเด็นเนื้อหาต่างๆ ซึ่งต้องทำความเข้าใจข้อมูล อย่างถ่องแท้ ก่อให้เกิดการรับรู้ จดจำ และตระหนักในสำคัญของปัญหา อย่างลึกซึ้ง เกิดความเข้าใจความรู้สึกของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากได้สัมผัสจากประสบการณ์ตรง

เมื่อต้องนำข้อมูลที่คัดกรองแล้วมาสื่อสารใหม่ให้น่าสนใจด้วยการแปลงให้เป็นภาพ นำไปสู่การบอกเล่าเรื่องราวสู่สาธารณชนในฐานะที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เยาวชนเหล่านี้ก็ได้เรียนรู้กระบวนการผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่มีพื้นฐานจากการใช้ข้อมูลเป็นฐานในการเล่าเรื่อง เพื่อสื่อสารประเด็นความรุนแรงให้คนในสังคมรับทราบปัญหา และเสนอแนวทางแก้ไขควบคู่กันไป ก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ไม่ว่าจะเป็น การคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือการคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ และผลิตสื่อด้วยความตระหนักรู้ถึงผลของความรุนแรงในเนื้อหาสื่อที่จะมีต่อกลุ่มผู้รับสาร

การเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม ของเยาวชนผู้นำการเปลี่ยนแปลงภายใต้วัฏจักรกระบวนการในการผลิตสื่อวารสารศาสตร์ข้อมูลที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดผลที่ต่อเนื่องและครบวงจรได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Reca (2006) ; Napoli (2009) ; Mulgan (2012) ที่ว่า วัฏกรรมสื่อมีอีกมิติหนึ่ง ที่มากกว่าการใช้สื่อและการสื่อสาร ซึ่งก็คือต้องทำบนเป้าหมายที่สร้างสรรค์สังคม โดยเฉพาะเพื่อให้เกิดความคิด แนวคิดและผลักดันพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงสังคม หรือทำให้มีผลต่อทั้งตนเองและสังคมได้

นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะวารสารศาสตร์ข้อมูลยังเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีพฤติกรรมการแสดงออกต่อสังคม ทั้งที่ผ่านสื่อและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยความตระหนักรู้และเท่าทันการเปลี่ยนแปลง นับเป็นทักษะที่สำคัญประการหนึ่งต่อการเป็นพลเมืองประชาธิปไตยในสังคมที่มีความรู้เท่าทันสื่อด้วย (นุติ หนูโพธิ์วัน และชวพร ธรรมนิตยกุล, 2563)

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. กระบวนการอบรมที่เน้นการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อตามแนววารสารศาสตร์เชิงข้อมูล สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนในการเรียนรู้ประเด็นทางสังคมเรื่องอื่นนอกเหนือจากการรู้เท่าทันความรุนแรงได้ ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากสื่อในเชิงสร้างสรรค์สังคม
2. กระบวนการอบรมอาจจะพิจารณาเพิ่มกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยให้เยาวชนที่เข้าอบรมร่วมระดมสมองว่า 1) การนำเสนอข้อมูลของกระบวนการวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลที่จะดึงประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูลมาร่วม

ในการนำเสนอข้อมูลได้อย่างมีผลกระทบ (Impact) ที่มากขึ้นกับผู้รับสารได้อย่างไร
2) การเลือกภาพ เสียง บทพูด และองค์ประกอบอื่นๆ ที่ไม่เป็นการผลิตซ้ำความรุนแรง
แต่จะนำเสนอในวิธีการที่สร้างสรรค์ได้อย่างไร นอกจากนี้ อาจพิจารณาเพิ่มเติม
สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับ สิทธิของเด็กและเยาวชน และการสื่อสารที่ไม่ละเมิดสิทธิ
เด็กและเยาวชน ทั้งหมดเพื่อให้เยาวชนผู้ผลิตสื่อสามารถสื่อสารผ่านสื่อเพื่อการ
ตระหนักรู้และลดปัญหาความรุนแรงโดยไม่ผลิตซ้ำความรุนแรงได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จิระประภา กุลโชติ, (2562). *Data Journalism ทางรอดสื่อมืออาชีพในยุคดิจิทัล*. สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/content-page/item/78564-datajournalism.html>.

นุติ หนูไฟโรจน์ และชวพร ธรรมนิตยกุล. (2563). ตัวบ่งชี้การรู้เท่าทันสื่อและ
สารสนเทศและดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง ในระบอบ
ประชาธิปไตยระดับมัธยมศึกษา. *วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์*, 24(1),
146-163.

เพ็ญนภา คล้ายสิงห์โต. (2554). โครงสร้างพาดหัวข่าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์
ไทย: ภาพสะท้อนอุดมการณ์ทางเพศสภาพในสังคมไทย. *วารสารภาษา
และวัฒนธรรม*, 30(2), 67-82.

ยศนันท์ แก้วโกมลมาลย์ และ มณฑิรา ธาตาอำนวยชัย. (2561). ความรุนแรงที่
ปรากฏในรายการ I Can See Your Voice Thailand Season 2.
ใน *ที่ประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ Graduate school
mini-conference 2018*.

วรรณดี สุทธิธารกร. (2556). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเพื่อเสริมภาพและการ/
สรรค์สร้าง*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม. (2560). สื่อ (ไม่) ฆ่า: ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล.
วารสารศาสตร์, 10(3), 153-188.

สุริวัลย์ บุตรชานนท์. (2561). บทบาทหน้าที่ของสื่อออนไลน์กับการรายงานข่าวความ
รุนแรงต่อเด็ก. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 17(23), 34-46.

สำนักข่าวอิศรา. (2555). พบจิตคอม-หน้า 1 นสพ. ยังผลิตข่าวความรุนแรง-อคติทางเพศ. สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/thaireform-other-news/18072-violence.html>.

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2560). รู้เท่าทันสื่อคืออะไร. สืบค้นจาก <http://bcp.nbtc.go.th/th/detail/2017-01-24-23-12-51>.

เอกพล เขียวถาวร. (2559). วารสารศาสตร์ข้อมูลกับการรายงานข่าวของไทย. *วารสารร่วมพฤษภูมิ มหาวชิราวุธวิทยาลัย*, 34(3), 99-115.

ภาษาอังกฤษ

Francis & Bessant. (2005). *Targeting innovation and implications for capability development*, *Technovation*, 25(3), 171-183. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S016649720>.

Gray, J., Chambers, L., and Bounegru, L. (2012). *The Data Journalism Handbook: How Journalists Can Use Data to Improve the News*. O'REILLY.

Lorenz, M. (2010). Data driven journalism: *What is there to learn?* *Conference materials*, based on presentations of participants, August 24, 2010, Amsterdam, The Netherlands. http://mediapusher.eu/datadrivenjournalism/pdf/ddj_paper_final.

Mulgan, G. (2012). *The Theoretical Foundations of Social Innovation*. In A. Nicholls & A. Murdock (eds.), *Social Innovation: Blurring Boundaries to Reconfigure Markets* (p. 33-65). Palgrave Macmillan.

Napoli, P. M. (2009). *Media Economics and the Study of Media Industries*. In J. Holt & A. Perren (eds.), *Media Industries: History, Theory, and Method* (p. 161-170). West Sussex: Blackwell Publishing.

Reca, A. A. (2006). Issues in Media Product Management. *In A. B. Albarran, S. M. Chan-Olmsted & M. Wirth (eds.), Handbook of Media Management and Economics* (p. 181-201). Lawrence Erlbaum Associates.